

Boekrecensie in www.mijnprotestantsekerk.nl (alleen voor leden),

door [Evert van der Veen](#) predikant, spreker

12 maart 2015

‘ER ZIJN GEEN WOORDEN VOOR’ Sprakeloosheid was de reactie van ouders in de vorige eeuw na het verlies van een kind dat levenloos ter wereld kwam. De tijd was er niet rijp voor om erover te praten.

Dit boek is een mooie bundeling van twintig verhalen waarin vooral ouders maar ook enkele artsen en een uitvaartverzorger aan het woord komen. De schrijfster heeft hun ervaringen integer en goed verwoord. In alle verschillen blijken er vooral veel onderlinge overeenkomsten te zijn. Vanuit hedendaags perspectief kun je je verbazen over het feit hoe anders men toen met een dergelijk verlies omging. Er was weinig gesprek tussen de ouders, de rouw om het onvoldragen leven of het levenloos geboren kind, kreeg geen aandacht. Schrijnend zijn de tactloze, zelfs liefdeloze reacties van hulpverleners die mensen niet hielpen om bij het verlies stil te staan en het zo te verwerken maar die het verlies louter bagatelliseerden. Een goede vormgeving van het afscheid ontbrak, daar werd niet eens over nagedacht. Het kind werd ‘weggehaald’, een vermelding op een volgend geboortekaartje ontbrak en het kind werd letterlijk ‘dodgezwegen’. Mensen waren toen totaal onkundig, lieten zich adviezen van arts of predikant aanleunen en moesten zich maar snel richten op ‘een nieuw kindje’. Dit boek is een belangrijk tijdsdocument van een naoorlogse periode die voor jongeren volslagen onherkenbaar is. Wie met mensen van ongeveer 80 jaar en ouder in gesprek gaat, kan deze levensverhalen tegenkomen en zal ook ontdekken dat er soms nog sprake van sluimerende rouw is, die pas later voelbaar werd. Ik heb mijn eigen moeder horen zeggen dat ze zich nu wat schuldig voelt dat het toen zó ging. We zijn mondiger en zelfbewuster geworden..... Dit boek is waardevol voor mensen die met ouderen omgaan. In een goed pastoraal gesprek kunnen deze oude herinneringen soms weer levendig boven komen en dan is het goed om te weten wat mensen indertijd hebben meegemaakt. (ver)oordelen is niet zinvol, elke tijd heeft z'n eigen wijsheid, gevoelig luisteren helpt mensen meer. Anneke Avis: *En zwijgen was het antwoord* – Ouders over het verlies van hun baby in de jaren 1945 – 1970. Brave New Books 265 pag. € 20,00.